

MAGISTER DIXIT

Антонина Желязкова

Вероятно няма грамотен българин, който да не е прочел поне един от романите на Вера Мутафчиева. Перото ѝ - леко и увлекателно, едновременно дълбоко ерудирано и философско, та поради това тя има толкова много почитатели у нас и в Европа. Романи - като машини на времето - грабват те и те отнасят там, където ти се струва тъй далечно и недостъпно.

Езикът на тези книги - точен, сочен, ироничен, самоироничен, новаторски и архаичен. Ад за редакторите и предизвикателство за преводачите! Празник за читателите и за ценителите на умното и изящно слово!

През последните десет години, когато Вера призна, че вкухва пръв път с наслада, непозната ѝ до този момент, придобивката на днешното смутно време - свободата на словото и на печата, българските читатели с възхита и радост откриха Мутафчиева като страстен, ярък и на мига реагиращ публицист. Бърза, силна, човечна, саркастична или горчива намеса на нейните думи и размисли в общите ни съдбини.

Гилдията на учените отдавна знае, къде с гордост, повече със завист, че България има своята Минерва, която на това отгоре е близка приятелка с Клио. Една талантива и мъдра жена, която бяга в белетристиката, за да разкаже това, което десетилетия историкът не можеше да изговори в академичната книжнина.

Онова, което много малко хора знаят за Вера Мутафчиева, е, че тя е Учител. В онези мъртви времена през 70-те и 80-те получаваше разнообразни, любезни и недотам, откази на всеки опит да предложи курс лекции в Университета. Някому никак не се нравеше възможността Вера да формира с интелекта, универсалните знания и критичния си остър език младото поколение историци. И с основание. *Verba magistri* имаха мощно въздействие при формирането на няколко млади хора, които Вера нарече "моята школа". Препоръчваша ѝ да не събира младите около себе си, да не ги обучава и окуражава в тежкото научно поприще, защото "османистите са достатъчно". А и да създаваш школа звучи някак буржоазно и опасно. А Вера търпеливо, атрактивно и с любов прехвърляше знания и култура. С остър и скептичен ум приземяваше своите ученици и укротяваше тяхната склонност към идеализации и романтика и най-опасното - към историческия сантиментализъм. Без нескончаемите разговори за минало и съвременност, за история и политика, дори без споделените лични житейски драми, без всичко това ние не бихме се формирали като историци и граждани.

Общуването с Учителя е интелектуален и чисто човешки празник - бохемски, или напрегнато делови, или докосване на душите в прекрасна епистоларна форма. В дома ѝ - непременно пред гювеч или курбан, качамак или баница. Задължително с чашка ракия. Великолепна кулинарка - експериментаторка и традиционалистка. И всички житейски радости и скърби - заедно! Богат и сладък е вкусът на приятелството с Учителя.

Проф. Мутафчиева възпита у нас пиетет към усилията и постиженията на предходните поколения българи, но може би най-важното - да нямаме страх като изследователи: "Историографията е мнение на човек, достатъчно информиран и вещ, за да си позволи такова мнение. То иска известна дързост. То чертае физиономията на даден историк. Всеки от нас има зад какво да се скрие и да мирува - зад преразказа на факти и документи. Но туй не е историография..."

Вера Мутафчиева навършва 70 години вече създавала богато културно наследство. Успя дори да възстанови забравеното, а за едно или две поколения, непознатото

историческо наследство на баща си - Петър Мутафчиев. Така достойно изпълни синовен дълг, както и допринесе да са по-малко белите петна в историческата наука поради капризите на политическата конюнктура.

Съдбата щедро дари Вера Мутафчиева с талант и мъдрост. Не ѝ спести и най-тежки житейски изпитания. Вера отвърна с воля, упорство и непрекъснат, неуморен труд. Дано същата тази съдба бъде великодушна да ѝ предостави още дълги години живот, защото Вера Мутафчиева е неизчерпаемо богата и има още много, което да стори за българската наука и култура, за всички нас, за България, за Европа, за Белия свят.

Честит Рожден ден, скъпа Учителко!

Do, dico, dedico

В. Култура, бр.12, 1999 г.